

Bogumiła Mucha-Leszko

Polityka integracyjna Francji - motywy, koncepcja i rezultaty

---

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H, Oeconomia 47/2,
165-178

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

ANNALIS
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XLVII, 2

SECTIO H

2013

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej
Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, Katedra Ekonomii i Zarządzania

BOGUMIŁA MUCHA-LESZKO

Polityka integracyjna Francji – motywy, koncepcje i rezultaty

---

France's integration policy – motives, concepts and outcomes

Słowa kluczowe: integracja europejska, polityka Francji, rola współpracy z Niemcami

Key words: European integration, France's policy, the role of cooperation with Germany

Wstęp

Przyznanie Unii Europejskiej w 2012 r. Pokojowej Nagrody Nobla skłania do refleksji nad osiągnięciami w procesie budowania „wspólnej Europy” i nasuwa pytanie o jej głównych twórców. Uznanie zasług Unii na rzecz ochrony praw człowieka, demokracji i pokoju w Europie nastąpiło w momencie, gdy sama ta organizacja przeżywa najgłębszy kryzys w swojej ponadpółwiekowej historii. Wyczerpały się bowiem możliwości efektywnego funkcjonowania w warunkach wysokiego zintegrowania gospodarek krajów członkowskich i pozostawienia im dużej autonomii w polityce gospodarczo-społecznej z częściową i wybiórczą centralizacją zasad i instrumentów oddziaływania na gospodarkę całego ugrupowania. Międzyrządowy model zarządzania na etapie zaawansowanej Unii Gospodarczo-Walutowej i dużej liczby krajów oraz ograniczonych uprawnień Komisji i Parlamentu Europejskiego staje się coraz mniej sprawny i nie daje możliwości szybkiego podejmowania decyzji w sprawach wymagających szybkich działań. Zaczynają się niebezpieczne dla przyszłości Unii dyskusje o zarządzaniu w gronie wybranych krajów, co może skutkować wzmocnieniem się sił odśrodkowych i pojawieniem się tendencji do podziału Unii według koncepcji nie tylko dwóch, ale nawet wielu prędkości.

Obecny kryzys w UE, a w szczególności w strefie euro, ma charakter strukturalny i mogą go rozwiązać tylko przywódcy krajów członkowskich, jeśli zdecydują się na stworzenie wspólnoty gospodarczej w ścisłym znaczeniu tego pojęcia i zrezygnują z traktowania Unii jako lepszej możliwości realizacji celów narodowych, bez większej troski o dobro całej organizacji. W międzyrządowej grze interesów krajów członkowskich zbyt słabo są prezentowane cele wspólne i w zasadzie nie ma kto o nie zabiegać. Nawet w Niemczech w obronie „wspólnej Europy” wystąpili intelektualiści, apelując do władz państwowych o podjęcie działań, które mogłyby zapobiec pogłębianiu się procesów dezintegracji w UE [Habermas, Bofinger, Nida-Rumelin, 2012, s. 33].

Jednak aktualne problemy gospodarcze i polityczne Unii nie są skutkiem tylko kryzysu i polityki prowadzonej od 2008 r. Występowały one na wszystkich etapach integracji europejskiej, mając swoje źródło w żądaniach różnych grup społecznych w krajach członkowskich i – uwzględniane w ich polityce narodowej – stawały się przedmiotem ostrych sporów na posiedzeniach Rady WE/UE na poziomie wspólnotowym. Mimo istnienia traktatów założycielskich oraz innych źródeł prawa pierwotnego i wtórnego strategie i plany integracji realizowano w takim zakresie, jaki byli w stanie zaakceptować przywódcy krajów członkowskich, którzy musieli brać pod uwagę oczekiwania swoich wyborców. Nie stanowiło też żadnej tajemnicy, że od utworzenia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (1951) główne kierunki integracji kształtowały się pod wpływem uzgodnień francusko-niemieckich. Nawet terytorialny rozwój Wspólnot Europejskich nie miał istotnego wpływu na efekty dyskusji na posiedzeniach Rady Europejskiej, gdyż trudno było stworzyć skuteczną koalicję blokującą propozycje głównego ośrodka decyzyjnego. Natomiast Wielka Brytania przyjęła taktykę nieuczestniczenia w tych procesach integracji, które ograniczałyby jej autonomię w polityce ekonomicznej, np. odrzuciła zaawansowaną integrację walutową. Sytuacja pod względem układu sił w UE zmieniła się w 2004 r., czyli w momencie ostatniego etapowego rozszerzenia. Wzrost liczby krajów członkowskich z piętnastu do dwudziestu siedmiu spowodował konieczność szukania większego poparcia w celu wprowadzenia w życie koncepcji uzgodnionych przez przywódców Francji i Niemiec. Dlatego w sprawach strategicznych coraz ważniejsze staje się stanowisko Polski.

Rozważając wpływ na rozwój procesów integracyjnych w Europie współpracy i koncepcji popieranych przez prezydentów Francji i kanclerzy Niemiec, należy podkreślić, że jej motywy były i są po obu stronach inne, a inicjatorką i krajem, który odegrał w rozwoju integracji w Europie wyjątkową rolę, była Francja. Francuzi są autorami większości najważniejszych planów przyspieszających integrację. Każdy prezydent tego kraju przyczynił się do jej rozwoju, ale Francuzi potrafili też odrzucać własne projekty, występując przeciwko dokonaniom swoich poprzedników.

Ocena inicjatyw Francji w określaniu zakresu przedmiotowego integracji i wpływu na rozwój terytorialny organizacji nie jest łatwa ze względu na zmienność motywów, jakimi kraj ten kierował się w swoich decyzjach. Były to motywy geopolityczne i ekonomiczne, ale europejska polityka Francji zmieniała się wraz z sytuacją wewnętrzną i zewnętrzną jak również wskutek nowych układów na krajowej scenie politycznej. Celem

artykułu jest interpretacja motywów, koncepcji i decyzji przywódców Francji w dziedzinie polityki integracyjnej, ocena jej wpływu na osiąganie kolejnych stadiów w procesie budowania „wspólnej Europy”, a także jako instrumentu realizacji wewnętrznych celów gospodarczych.

1. Motywy i koncepcje integracji międzynarodowej – wprowadzenie teoretyczne

Teoria integracji międzynarodowej rozwijała się równoległe z koncepcjami zjednoczenia Europy, natomiast sama koncepcja zjednoczenia przechodziła głęboką ewolucję od XIV w., a jej krzewicielami byli doradcy królewscy oraz intelektualisci. Różnili się oni zasadniczo w kwestii pojmowania tej idei. Intelektualiści przekonywali, że Europa powinna być wspólnotą narodów współdziałających na rzecz pokoju i bezpieczeństwa, a władcy państw potrafili pod hasłami zjednoczenia Europy ukrywać swoje plany i działania imperialne.

Przesłanki dążeń zjednoczeniowych do XIX w. pozostawały takie same – chodziło o zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa. Od połowy XIX w. wraz z drugim etapem industrializacji i dynamicznym wzrostem gospodarczym coraz większe znaczenie miały argumenty ekonomiczne. Najsilniejszy wpływ na rozwój koncepcyjnych podstaw procesów integracyjnych miała *Paneuropa* autorstwa R. Coundenhove-Kalergiego (1923). Uważał on, że tylko unia federalna utworzona na podstawie konstytucji zapewni Europie odzyskanie pozycji globalnego mocarstwa. Federalistyczny nurt jednoczenia krajów europejskich rozwijali działacze ruchu oporu w czasie II wojny światowej, a ich wybitnym przywódcą był A. Spinelli, uważany obok J. Monneta za pioniera integracji europejskiej, ze względu na wkład koncepcyjny na rzecz utworzenia Stanów Zjednoczonych Europy, aktywność prowadzącą do umocnienia pozycji ruchu federalistycznego w Europie i późniejszą działalność promującą federalistyczną wizję Wspólnoty Europejskiej.

Równoległe z federalizmem w latach 40. i 50. XX w. rozwijał się funkcjonalizm. W wersji klasycznej jest on wiązany przede wszystkim z D. Mitrany, którego poglądy były kształtowane przez powojenne realia europejskie oraz dyskusje w gronie państw koalicji antyhitlerowskiej nad nowym porządkiem w gospodarce światowej, opartym na tworzeniu sektorowych organizacji międzynarodowych (finanse, handel, energetyka itd.). Funkcjonalisci uważali, że rządy powinny dążyć do zaspokojenia potrzeb ludzkich, ale państwa narodowe nie są w stanie stworzyć pełnych możliwości realizacji tego celu, dlatego opowiadali się za współpracą globalną. D. Mitrany wprowadził pojęcie *spill-over* (ang. – „rozlewanie”), interpretowane też w Polsce jako „samonapędzanie”, które służy do opisanego procesu integracji jako zjawiska obejmującego najpierw wybrane dziedziny, by następnie spowodować potrzebę integracji i współpracy pomiędzy państwami w kolejnych powiązanych obszarach gospodarki¹. W połowie lat 50. powstał nowy nurt w rozwoju teorii integracji, w którym podobnie jak w funkcjonalizmie inte-

¹ Szerzej na ten temat piszą między innymi: Eilstrup-Sangiovanni [2000, s. 199 i 202] i Konopacki [1998].

gracja była traktowana jako proces stopniowy, rozwijający się dzięki mechanizmowi *spill-over*, czyli neofunkcjonalizm. Za jego głównych przedstawicieli uważa się E. Hasasa i L. Lindberga, którzy twierdzili, że procesy integracyjne są inicjowane przez grupy nacisku i instytucje nieograniczające się w realizacji swoich interesów do przestrzeni krajowej. Neofunkcjonalisci brali pod uwagę możliwość pojawienia się w integracji procesów stagnacyjnych i regresyjnych, określając je terminami *spill-around* i *spill-back*.

Trzecią koncepcją łączoną bezpośrednio z generałem Ch. de Gaulle'em był konfederalizm, który zakładał pełną autonomię krajów, rozwijających współpracę wokół wspólnych celów na zasadach międzyrządowych, bez tworzenia ponadnarodowych instytucji. Realizacja celów współpracy w konfederacji odbywałaby się poprzez negocjacje i uzgodnienia pomiędzy państwami.

Podstawy teorii międzynarodowej integracji gospodarczej stworzył B. Balassa (1961), wskazując jej różne przesłanki, cele i przede wszystkim pięć stadiów zaawansowania w zależności od stopnia zintegrowania gospodarek krajowych [Balassa, 1961]. Zainteresowania teoretyków integracji gospodarczej w pierwszych dekadach po II wojnie światowej, na etapie wprowadzania wspólnego rynku, koncentrowały się głównie na efektach integracji handlowej, a od początku lat 90. teorię integracji zdominowały koncepcje optymalnego obszaru walutowego, w tym korzyści i koszty unii walutowej.

2. Motywy, koncepcje i realizacja polityki integracyjnej Francji

Francja dążyła do zjednoczenia Europy z powodów geopolitycznych i ekonomicznych. Najbardziej znanym motywem była potrzeba rozwiązania trudnego problemu niemieckiego sąsiedztwa w taki sposób, aby współpraca i uzgadnianie polityki europejskiej zapewniały Francji bezpieczeństwo i realizację celów polityczno-gospodarczych. Pierwszym, który wskazywał możliwość zapewnienia pokoju w Europie (początek lat 20. XX w.) poprzez odpowiednie ułożenie stosunków francusko-niemieckich, był L. Loucher [Booker, North, 2003, s. 12–13]. Uważał on, że klucz do sukcesu stanowiłaby integracja gospodarek Francji i Niemiec, w tym zwłaszcza tych gałęzi przemysłu, których produkcja służyła realizacji celów militarnych, a były nimi wówczas przemysł hutniczy i węglowy. Pomysł ten wykorzystał w swojej koncepcji Stanów Zjednoczonych Europy R. Coundenhove-Kalergi. Dał temu wyraz w książce *Panuropa*, pisząc, że połączenie niemieckiego węgla i francuskiej rudy żelaza w celu stworzenia paneuropejskiego przemysłu wydobywczego i hutniczego stanowi jeden z ważniejszych warunków zamknięcia historycznych konfliktów między Francją i Niemcami oraz powstania w Europie federacji państw [Salmon, Nicoll, 1997, s. 7].

Pomysł L. Louchera zrealizował J. Monnet po II wojnie światowej, gdy federaliści europejscy zaczęli się coraz bardziej różnić w sprawie utworzenia unii politycznej, a Stany Zjednoczone były zainteresowane remilitaryzacją Niemiec, by nie ponosić zbyt wysokich kosztów utrzymywania baz wojskowych w Europie. Utworzenie Niemieckiej Republiki Federalnej i osłabienie kontroli byłej strefy okupacyjnej przez siły alian-

kie, a zwłaszcza zmiana polityki Stanów Zjednoczonych wobec Europy i Niemiec oraz możliwość odbudowy ich potencjału militarnego spowodowały wzrost napięcia politycznego we Francji i pilną potrzebę zdecydowanego rozwiązania problemu niemieckiego. W takich okolicznościach rząd francuski uznał za właściwe dążenie do realizacji planu J. Monneta polegającego na utworzeniu wspólnego francusko-niemieckiego zarządu nad produkcją węgla i stali oraz obrotem nimi. Oficjalnie propozycja ta została przedstawiona 9 maja 1950 r. przez ministra spraw zagranicznych Francji R. Schumana i była otwarta dla innych, zainteresowanych współpracą, krajów europejskich. Utworzenie Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (1951) było korzystne dla RFN, ponieważ dawało możliwość wydostania się spod międzynarodowej kontroli, która ograniczała rozwój przemysłu ciężkiego w Zagłębiu Ruhry i tym samym opóźniała odbudowę gospodarki [Urwin, 1995, s. 45]. Uczestnictwo RFN w procesach integracji europejskiej pozostawało w zgodzie z założeniami polityki zagranicznej, której cel stanowiło umacnianie gospodarczej i politycznej pozycji Niemiec w ramach systemu europejskiego. Powstanie EWWiS, pierwszej organizacji integracji europejskiej, oznaczało sukces polityki europejskiej Francji zorientowanej na zmniejszenie ryzyka trudnego sąsiedztwa. Jego polityczny wymiar był większy niż ekonomiczny [Dinan, 2007, s. 1124], co nie znaczy, że inicjatywa Francji nie obejmowała celów gospodarczych. Ważny motyw planu wspólnego rynku węgla i stali stanowiło uzyskanie dostępu do niemieckich surowców skoncentrowanych w Zagłębiu Ruhry (głównie węgla), od których zależał rozwój i konkurencyjność francuskiego przemysłu przetwarzającego rudę żelaza [Lynch, 2004]. J. Monnet i jego zwolennicy chcieli promować konkurencję, zapobiegać praktykom monopolistycznym, eliminować subsydia i ograniczenia ilościowe.

W rzeczywistości wspólny rynek EWWiS nie powstał, kraje członkowskie nie respektowały w pełni wytycznych wysokiej władzy i nadal kontrolowały ceny węgla i subsydiowały produkcję, ze względu na wysokie ceny energii, które stanowiły duże obciążenie dla budżetów gospodarstw domowych. Nie osiągnięto efektu kreacji handlu, bo niemiecki eksport produktów stalowych do krajów członkowskich Wspólnoty росł wolniej niż do innych krajów europejskich [Gillingham, 2003, s. 7]. Nie zostały zrealizowane założenia polityki konkurencji dotyczące dekartelizacji i dekoncentracji przemysłu ciężkiego w Niemczech, gdyż USA, prowadzące wojnę z Koreą, były zainteresowane rozwojem niemieckiego przemysłu wydobywczego, a jego radykalna reorganizacja i podział na mniejsze spółki spowodowałyby okresowy spadek produkcji [Killick, 1997, s. 144]. Niektórzy autorzy uważają, że utworzenie EWWiS przyczyniło się do zniesienia limitów nałożonych na produkcję przemysłową Niemiec po zakończeniu wojny, na co Francja i inne kraje zwycięskie nie zgodziłyby się, gdyby Niemcy pozostały poza granicami powstającej „wspólnej Europy” [Eichengreen, 1995, s. 152].

Plan Monneta polegający na utworzeniu ponadnarodowego zarządu nad dwiema strategicznymi gałęziami przemysłu nie gwarantował jednak kontroli militarnego potencjału Niemiec w przypadku ich remilitaryzacji, do czego dążyły Stany Zjednoczone po wybuchu wojny w Korei (25 czerwca 1950 r.). Dlatego premier Francji R. Pleven, poszukując możliwości wykorzystania sił obronnych Niemiec i dążąc do udaremnienia re-

alizacji założeń polityki bezpieczeństwa USA dla Europy, opartej na odbudowie potencjału militarnego Niemiec, wystąpił z propozycją połączenia armii krajów europejskich i utworzenia ponadnarodowej wspólnoty politycznej. Tak radykalne przyspieszenie nie miało związku z koncepcją integracji sektorowej ani też nie wynikało z nowej strategii integracyjnej Francji i pozostałych krajów EWWiS. W dalszym ciągu priorytetem tej polityki było rozwiązanie problemu niemieckiego. Podpisanie 27 maja 1952 r. Traktatu o Europejskiej Wspólnocie Obronnej przez wszystkie kraje EWWiS świadczyło o tym, że remilitaryzację Niemiec odbierają one jako zagrożenie i opowiadają się za równowagą sił w Europie, ale sama akceptacja projektu wspólnej armii wywoływała emocje i spory polityczne. Cztery kraje ratyfikowały Traktat o EWO, w tym RFN, czym potwierdziła ona swoją proeuropejską postawę. Paradoksalnie Europejska Wspólnota Obronna i Europejska Wspólnota Polityczna nie powstały wskutek polaryzacji sceny politycznej we Francji i zmasowanej akcji generała Ch. de Gaulle'a, który już w listopadzie 1953 r. wystąpił z ostrą krytyką Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Obronną i przyczynił się do wzrostu liczby jego przeciwników. Ostatecznie francuskie Zgromadzenie Narodowe odrzuciło ten traktat 30 sierpnia 1954 r. 319 głosami wobec 264 za jego przyjęciem [Booker, North, 2003, s. 65]. Taki wynik głosowania oznaczał brak poparcia dla „Europy Jeana Monneta” i powrót do mocarstwowej koncepcji w polityce zagranicznej Francji.

W sytuacji gdy Niemcy zostały podzielone, a Wielka Brytania była zainteresowana realizacją polityki globalnej w sojuszu ze Stanami Zjednoczonymi, Francja pod rządami de Gaulle'a miała umacniać swoją pozycję państwa dominującego w Europie i równorzędnego partnera w globalnym układzie sił. Prezydent de Gaulle, który objął swój urząd w 1958 r., był zobowiązany do realizowania postanowień Traktatu Rzymskiego ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą, ale jednocześnie podjął próbę (plan Foucheta – 1961–1962) stworzenia międzyrządowej organizacji sześciu krajów w celu koordynowania polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Plan Foucheta miał, co było jednym z jego celów, służyć istotnej rekonstrukcji EWG – przekształcenia jej w dobrowolny związek niezależnych państw, czyli doprowadzić do rozluźnienia struktury utworzonego w 1957 r. ugrupowania gospodarczego. Ta inicjatywa prezydenta Francji zdecydowanie nie odpowiadała przywódcom pozostałych krajów członkowskich, z wyjątkiem kanclerza K. Adenauera, który jednak ostatecznie nie poparł planu Foucheta [Booker, North, 2003, s. 107]. Mimo różnicy zdań między prezydentem Francji i kanclerzem RFN w sprawie planu Foucheta ich wzajemne stosunki nie ucierpiały, a wręcz przeciwnie – w styczniu 1963 r. podpisali Traktat Elizejski i oficjalnie potwierdzili zacieśnienie współpracy na rzecz wspólnego przywództwa w Europie Zachodniej. Oznaczało to uzgadnianie polityki integracji europejskiej i stworzenie ośrodka władzy w EWG. W dalszym ciągu, mimo że liczba krajów członkowskich zwiększyła się z sześciu do dwudziestu siedmiu, ustalenia przywódców Francji i Niemiec stanowią podstawę do dyskusji nad najważniejszymi planami i polityką integracji. Nie we wszystkich sprawach porozumienie jest łatwe do osiągnięcia, zwłaszcza gdy cele polityczne i gospodarcze obu krajów są rozbieżne, niemniej brak kompromisu prowadziłby do narastania

barier w procesach integracyjnych. Z takich powodów wielokrotnie następowało spowolnienie tempa integracji.

Aktywność Francji i duży wpływ jej polityki na rozwój integracji oraz terytorialny wymiar „wspólnej Europy” są rezultatem dążenia do osiągania nie tylko korzyści politycznych. Równie ważne było tworzenie lepszych warunków do rozwoju gospodarczego. Wskutek odrzucenia przez Zgromadzenie Narodowe Francji Traktatu o Europejskiej Wspólnocie Obronnej (1954) proces integracji europejskiej nie tylko nie został zahamowany, ale zdecydowanie przyspieszony. Kraje członkowskie porozumiały się w sprawie zmiany polityki integracyjnej. Holandia propozycje zmian przedstawiła już w 1952 r., gdy politycy francuscy dążyli do połączenia sił zbrojnych „szóstki” – wówczas minister spraw zagranicznych J.W. Beyen złożył wniosek, aby Europejska Wspólnota Polityczna obejmowała również unię celną i wspólny rynek [Mucha-Leszko, 2007a, s. 41]. Plan Beyena stanowił wprowadzenie ministrów spraw zagranicznych krajów EWWiS do dyskusji nad założeniami wspólnego rynku w Messynie (1955). Początkowo Francja nie była zainteresowana przystąpieniem do wspólnego rynku, co najmniej z kilku powodów, a do najważniejszych należały konieczność eliminacji protekcjonizmu w handlu, niekorzystne dla Francji skutki liberalizacji wymiany w ramach planu Marshalla i OEEC, rozważanie unii celnej obejmującej kraje Unii Francuskiej i Imperium Brytyjskiego w celu uniknięcia uczestnictwa we wspólnym rynku z Niemcami [Lynch, 2004, s. 6], brak wyraźnego poparcia wspólnego rynku ze strony środowisk biznesowych [Parsons, 2003, s. 103 i 107]. Po opublikowaniu raportu Spaaka (1956) akceptacja wspólnego rynku przez przedstawicieli francuskiego przemysłu pozostawała w ścisłej zależności od poziomu konkurencyjności produktów poszczególnych gałęzi. Ostateczna zgoda Francji na podpisanie Traktatu Rzymskiego o EWG została uzyskana po przyzwoleniu pozostałych krajów EWWiS na wprowadzenie Wspólnej Polityki Rolnej i wysokich dotacji dla rolników oraz na utworzenie Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej. Priorytetowym celem polityki integracyjnej Francji w połowie lat 50. była poprawa efektywności rolnictwa i wzrost dochodów producentów rolnych, ponieważ ich produkty zajmowały ważną pozycję w eksporcie i wzrost produktywności i przewagi konkurencyjnej w tej dziedzinie stanowił warunek uzyskania korzyści z przystąpienia do wspólnego rynku. Po podpisaniu i ratyfikacji Traktatu o EWG liberalizację rynku uznano za szansę poprawy pozycji Francji w handlu globalnym.

Oceniając politykę i realizację zadań integracyjnych przez prezydenta Ch. de Gaulle’a (1958–1969), należy podkreślić: 1) jego dużą aktywność w latach 1958–1962 (pierwsza redukcja тариф celnych i wprowadzenie Wspólnej Polityki Rolnej), 2) nieudaną próbę utworzenia wspólnoty politycznej (plan Foucheta), 3) opóźnianie integracji od 1963 r. (kryzys „pustego krzesła” wskutek nieuczestniczenia przedstawicieli Francji w posiedzeniach Rady Ministrów i veto w sprawie przystąpienia do Wspólnot Europejskich Wielkiej Brytanii w latach 1962 i 1967), 4) dobrą współpracę z kanclerzem K. Adenauerem i konflikty z przewodniczącym Komisji EWG W. Hallsteinem, spowodowane dużą różnicą stanowisk w sprawie roli Komisji w EWG, 5) koncentrowanie uwagi na korzyściach Francji ze Wspólnej Polityki Rolnej i domaganie się wprowadzania w życie wszystkich postanowień traktatowych dotyczących rolnictwa.

W traktacie ustanawiającym EWG nie zawarto postanowień odnoszących się bezpośrednio do integracji walutowej, ponieważ w połowie lat 50. stabilność rozliczeń międzynarodowych zapewniał system dolarowo-złoty, a zewnętrzna wymiennialność walut europejskich została przywrócona dopiero w 1958 r. Pozycja dolara jako waluty międzynarodowej zaczęła słabnąć w połowie lat 60., natomiast dynamiczny rozwój gospodarki RFN i wzrost konkurencyjności eksportu przyczyniały się do coraz większego znaczenia marki. W sytuacji gdy RFN osiągnęła pozycję głównego centrum gospodarczego w Europie i trzeciego w gospodarce światowej, politycy francuscy zmienili stanowisko wobec członkostwa Wielkiej Brytanii w WE i uznali, że przynajmniej częściowo problemy gospodarcze kraju, w szczególności wynikające ze słabości franka, rozwiąże unia walutowa. Z inicjatywy prezydenta Francji G. Pompidou (1969–1974) została zorganizowana (1–2 grudnia 1969 r. w Hadze) konferencja przywódców krajów członkowskich, na której doszło do ostrej konfrontacji stanowisk Francji i RFN w sprawie unii walutowej. RFN nie była zainteresowana wprowadzeniem wspólnej waluty, gdy marka osiągnęła większą stabilność niż dolar. 12 lutego 1969 r. najbardziej aktywny wówczas ekonomista i polityk francuski R. Barre przedstawił pierwszy plan wprowadzenia wspólnej waluty, który był zarazem oficjalnym stanowiskiem Komisji Wspólnot Europejskich przekazany Radzie WE w formie memorandum². D. Dinan uważa, że RFN sprzeciwiała się wprowadzeniu unii walutowej bardziej z powodów politycznych i strategicznych niż ekonomicznych [Dinan, 2004, s. 131]. Twierdzi między innymi, iż kanclerz W. Brandt, inicjator nowego kierunku w polityce zagranicznej RFN i poprawy stosunków z krajami Europy Środkowo-Wschodniej, rozważał każdą sprawę z obszaru stosunków międzynarodowych w kontekście jej zgodności z Ostpolitik. Francja, dążąc do związania RFN wspólną walutą, miała ważny argument, który pojawił się wraz z dużymi wahaniami rynkowych kursów walutowych w 1969 r. i dewaluacją franka w sierpniu oraz rewaluacją marki w październiku, a dotyczył dopłat dla rolników w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. Aby zrekompensować rolnikom straty wynikające ze zmienności kursów walutowych wprowadzono wtedy dodatkowe subsydia. Kryzys walutowy i upłynienie kursów oznaczały komplikacje i nowe koszty w realizacji dotacji oraz WPR, dlatego Francja, kładąc nacisk na wzrost budżetowych kosztów polityki rolnej, na szczycie w Hadze doprowadziła do kompromisu z Niemcami [Schwartz, 2004, s. 36; Mucha-Leszko, 2007b, s. 32]. Polegał on na tym, że unia walutowa została wprowadzona do planu integracji europejskiej, a powołana w marcu 1970 r. grupa ekspercka pod kierunkiem P. Wernera przygotowała raport etapowej realizacji Unii Gospodarczo-Walutowej [*Werner Report*, 1970]. Kolejnym sukcesem Francji przyspieszającym integrację walutową była akceptacja planu UGiW przez Radę Ministrów WE w lutym 1971 r. i uzgodnienie na szczycie przywódców w Paryżu (w październiku 1972 r.) terminu jej wprowadzenia do roku 1980.

Prezydent G. Pompidou nie różnił się w swoich poglądach dotyczących integracji od swojego poprzednika, de Gaulle'a, preferował międzyrządowy model współpracy i był

² R. Barre był wtedy wiceprzewodniczącym Komisji WE.

przeciwnikiem instytucji ponadnarodowych, ale przede wszystkim zabiegał o środki finansowe na dotacje dla rolnictwa i w sytuacji, gdy wahania kursów walutowych komplikowały system dotacji, popierał unię walutową. W odróżnieniu od de Gaulle'a był łatwiejszym partnerem we współpracy, nie opóźniał procesów integracyjnych, ale jego relacje z kanclerzem W. Brandtem nie ułatwiały porozumień, gdy cele gospodarcze Francji i Niemiec okazywały się rozbieżne.

Kryzysy i inflacja lat 70. uniemożliwiły realizację planu Wenera, choć pierwszy jego etap zaczęto wprowadzać w życie w 1971 r. Jednak Francja nie zaniechała działań prowadzących do rozwoju integracji walutowej. Zwolennikiem takiej polityki był kolejny prezydent V. Giscard d'Estaing (1974–1981). Po upłynięciu kursów walutowych, w warunkach pogłębiającej się niestabilności walutowej i słabego zaawansowania prac nad reformą międzynarodowego systemu walutowego, politycy francuscy byli coraz bardziej przekonani o konieczności wprowadzenia „europejskiego Bretton Woods”. Odpowiedni projekt w tej sprawie, znany jako plan Fourcade, został przedstawiony Radzie Ministrów (ECOFIN) we wrześniu 1974 r. i była to najważniejsza propozycja integracji walutowej do czasu memorandum Balladura w 1988 r. [Dyson, Featherstone, 1999, s. 113]. Minister finansów Francji P. Fourcade proponował zwiększenie kredytowania w celu stabilizowania węża walutowego, zwiększenie interwencji na rynku walutowym, prowadzenie wspólnej polityki walutowej wobec dolara USA, zastosowanie w rozliczeniach europejskiej jednostki rozrachunkowej (*European Unit of Account*). Plan Fourcade nie wzbudził zainteresowania pozostałych krajów EWG, a RFN i Holandia odniosły się do niego krytycznie. Wobec rozbieżności celów polityki walutowej Francji i RFN Holandia wspierała stanowisko Niemiec. Mimo że Francji nie udało się wprowadzić w życie planu „europejskiego Bretton Woods” w połowie lat 70., to w drugiej połowie dekady świadomość konieczności ustabilizowania sytuacji walutowej we Wspólnocie zdecydowanie wzrosła, gdy po szczycie w Rambouillet (1975) okazało się, że nie będzie powrotu do stałych kursów w ramach międzynarodowego systemu walutowego. Rozpoczęto prace nad stworzeniem strefy stabilności walutowej w instytucjach WE, a zwłaszcza w Komisji.

Zasadniczy wpływ na intensyfikację prac nad przygotowaniem projektu europejskiego systemu walutowego miało umocnienie pozycji politycznej prezydenta Francji V. Giscarda d'Estainga (po reelekcji w 1978 r.) i wyjątkowy charakter współpracy z kolejnym kanclerzem RFN H. Schmidtem, która była łatwiejsza dzięki bliskim osobistym kontaktom obu przywódców. Porozumienie ułatwiała im znajomość języka angielskiego i ekonomii. Oficjalnym potwierdzeniem wzrostu znaczenia stosunków francusko-niemieckich w Europie było spotkanie przywódców obu krajów 14–15 września 1978 r. w Akwizgranie. Podstawy przyszłego Europejskiego Systemu Walutowego nie powstawały w otwartej dyskusji wszystkich przywódców krajów EWG, lecz przede wszystkim w rezultacie uzgodnień prezydenta Francji i kanclerza RFN oraz wskazanych przez nich ekspertów. Do poufnych rozmów został zaproszony także premier Wielkiej Brytanii J. Callaghan [Booker, North, 2003, s. 184], w celu uzyskania większego wsparcia dla przygotowywanego projektu, ale problemy gospodarcze exsmocarstwa, w tym wysoka

dwucyfrowa inflacja, były przy określaniu założeń polityki ekonomicznej ważniejsze od jej dostosowania do wspólnotowego planu integracji walutowej. Zdecydowane współdziałanie V. Giscarda d'Estainga i H. Schmidta doprowadziło do przyjęcia rozwiązania, które przygotowali osobiście przy pomocy najbliższych doradców [Mucha-Leszko, 2007b, s. 45]. Różniło się ono istotnie od założeń planu Wernera (1970). Projekt Europejskiego Systemu Walutowego stanowił propozycję ścisłej współpracy walutowej obejmującej system kursowy, politykę kursową, system interwencyjno-kredytowy oraz umowną walutę ECU – i choć oznaczał duży postęp w integracji walutowej, wciąż był daleki od unii walutowej.

Największe znaczenie z punktu widzenia stworzenia możliwości nadania procesom integracyjnym nowej dynamiki w obszarach powiązań rynkowych i walutowych miały: 1) projekt jednolitego rynku europejskiego, 2) projekt Unii Gospodarczej i Walutowej, 3) objęcie funkcji przewodniczącego Komisji WE przez J. Delorsa, 4) współpraca prezydenta F. Mitteranda i kanclerza H. Kohla. Realizacja obu projektów zależała nie tylko od porozumienia francusko-niemieckiego, ale przede wszystkim od zasadniczej reorientacji polityki ekonomicznej Francji, prowadzącej do ograniczenia sektora państwowego w gospodarce i deregulacji gospodarki. F. Mitterrand wygrał wybory prezydenckie w okresie dekonjunktury gospodarczej, inflacji i spadku wartości franka. W ciągu dwóch dni (8–9 maja 1981 r.) frank uległ deprecjacji w stosunku do marki RFN z 2,3667 do 2,4103, a Bank Francji dokonał interwencji na rynku walutowym (o wartości 2 mld dol.) i podwyższył stopę procentową do 18% [Lee, 1997, s. 8]. Początkowo socjalistyczny rząd Francji prowadził politykę ekspansywną, rozważając nawet wystąpienie z Europejskiego Systemu Walutowego. Dowodem braku koordynacji polityki makroekonomicznej między Francją i Niemcami był duży wzrost wydatków budżetowych we Francji (o 23%) i niewielki (o 4,2%) w Niemczech [Lee, 1997, s. 8]. Na początku lat 80. rząd francuski zdecydowanie rozszerzył przywileje socjalne, które obejmowały między innymi wzrost płacy minimalnej, zmniejszenie wymiaru godzin pracy, wydłużenie płatnych urlopów (do 5 tygodni), obniżenie wieku emerytalnego do 60 lat, zwiększenie zatrudnienia w sektorze publicznym i wprowadzenie nowych programów reedukacji zawodowej. Wskutek rozszerzenia zakresu polityki społecznej wzrosły jej koszty i w 1990 r. osiągnęły 30% PKB [Schmidt, 1997, s. 8].

Ekspansywna polityka makro- i mikroekonomiczna prowadzona we Francji w latach 1981–1982 spowodowała zasadnicze pogorszenie sytuacji gospodarczej, o czym świadczyły wysoka inflacja, rosnące bezrobocie, spadająca konkurencyjność eksportu, wzrost deficytu handlowego i budżetowego [Cole, 1994, s. 35]. W okresie od października 1981 r. do czerwca 1982 r. frank był dwukrotnie dewaluowany. Wskutek deprecjacji franka i narastania nierównowag w gospodarce premier P. Mauroy i minister finansów J. Delors zaczęli przekonywać prezydenta F. Mitterranda do podjęcia polityki antyinflacyjnej. Całkowita reorientacja polityki ekonomicznej we Francji nastąpiła w marcu 1983 r., ale zapowiedzią zmian było okresowe zamrożenie cen i płac w czerwcu 1982 r. [Cole, 1994, s. 36]. W marcu 1983 r. prezydent F. Mitterrand zdecydował się na trzecią dewaluację franka, pozostanie w Europejskim Systemie Walutowym i daleko idącą

liberalizację polityki i gospodarki poprzez prywatyzację, deregulację, integrację oraz transgraniczne fuzje przedsiębiorstw. Celem tych zmian było dostosowanie gospodarki do rosnącej konkurencji na rynku europejskim i globalnym. Reforma gospodarki polegająca na ograniczaniu sektora publicznego oraz bezpośredniej kontroli i regulacji działalności biznesowej odbywała się pod presją internacjonalizacji i globalizacji procesów gospodarczych i działalności przedsiębiorstw.

Polityka makroekonomiczna Francji od 1983 r. (U-turn) miała na celu ustabilizowanie wartości franka (*franc fort policy*), poprawę równowagi budżetowej, deregulację rynku finansowego i zwiększenie niezależności banku centralnego. Zmiany nie ograniczały się do spraw krajowych, ale dotyczyły również procesów integracji europejskiej. Prezydent Francji stał się aktywnym i zaangażowanym przywódcą inicjującym przyspieszanie procesów integracyjnych, a J. Delors jako przewodniczący Komisji Wspólnot Europejskich był wyjątkowo sprawnym realizatorem polityki Mitterranda, rozwijanej w bliskiej współpracy z kanclerzem H. Kohlem. Prezydencja francuska w pierwszej połowie 1984 r. okazała się bardzo efektywna i na kończącym ją szczycie przywódców w Fontainebleau osiągnięto porozumienie w sprawie negocjacji o członkostwo w WE Hiszpanii i Portugalii, wkładu Wielkiej Brytanii do budżetu, wprowadzenia programu współpracy w dziedzinie technologii informacyjnych ESPRIT. Ponadto inicjatywy Mitterranda spowodowały przyspieszenie prac nad przygotowaniem Jednolitego Aktu Europejskiego, stanowiącego podstawę realizacji projektu jednolitego rynku europejskiego 1992 i reformy instytucjonalnej.

W 1988 r. F. Mitterrand został ponownie wybrany na prezydenta Francji, a jego reelekcja odbywała się pod hasłami kontynuacji polityki proeuropejskiej i realizacji jej celów, takich jak wprowadzanie Unii Gospodarczej i Walutowej, wspólnej polityki obronnej i Karty Społecznej. Największe osiągnięcia Mitterranda przypadają na jego drugą siedmioletnią kadencję (1988–1995). Należą do nich Traktat z Maastricht i UGiW, a sukcesy te mają większy wymiar, jeśli uwzględnimy fakt, że projekt wspólnej waluty mocno dzielił polityków francuskich i w opozycji wobec stanowiska prezydenta znajdował się nawet jego własny minister finansów P. Berégovoy oraz prezes Banku Centralnego Francji J. de Larosiére, którzy ostatecznie poparli projekt wspólnej waluty. Polityka i zaangażowanie Mitterranda przyczyniły się do powstania Unii Europejskiej i osiągnięcia wyższego stadium integracji gospodarczej, a Francja odegrała historyczną rolę jako kraj określający kierunki i tempo rozwoju procesów integracyjnych. Podkreślając dokonania F. Mitterranda i J. Delorsa, nie można pominąć istotnej różnicy w ich poglądach dotyczących zakresu kompetencji ponadnarodowych. J. Delors dążył do wzmocnienia uprawnień Komisji, natomiast prezydent Mitterrand był bardzo ostrożny i podobnie jak jego poprzednicy preferował międzyrządowy model współpracy.

Sukcesy polityki F. Mitterranda zostały zakwestionowane przez jego ortodoksyjnego rywala, eurosceptyka Balladura, w czasie kampanii prezydenckiej w 1995 r. Posługiwał się on hasłami antyeuropejskimi i przekonywał, że przed przyjęciem euro powinno zostać przeprowadzone referendum [Knapp, Wright, 2006, s. 440]. Następcą F. Mitterranda został J. Chirac (1995–2007), a miejsce H. Kohla zajął G. Schröder

(1998–2005), który nie przejawiał takiego zainteresowania przyszłością Europy jak poprzedni przywódcy obu krajów. J. Chirac był zwolennikiem zróżnicowanej integracji obejmującej obszary współpracy międzyrządowej, wspólny rynek oraz wybrane obszary ścisłej integracji, takie jak wspólna polityka monetarna, fiskalna i obrony [Tekin, 2008, s. 143]. Znany z kontrowersyjnych wypowiedzi, zostanie jednak zapamiętany przede wszystkim jako polityk, który zarządził referendum w sprawie Traktatu Konstytucyjnego w 2005 r. i przegrał je, ponieważ Francuzi odrzucili traktat, zatrzymując dalszy proces integracji politycznej.

Współczesna scena polityczna we Francji jest silnie spolaryzowana i poszczególne partie oraz ich frakcje różnią się poglądami dotyczącymi przyszłości Unii Europejskiej, zwłaszcza zasad jej funkcjonowania. Jednak większość z nich opowiada się za pogłębianiem integracji, a nawet akceptuje Unię jako federację państw. Francja mimo politycznej aktywności prezydenta N. Sarkozy'ego (2007–2012) nie odgrywa tak istotnej przywódczej roli jak w latach 1984–1995, gdy funkcję tę pełnił F. Mitterrand, który angażował się w tworzenie coraz bardziej „wspólnej Europy” dla dobra własnego kraju i konsekwentnie dążył do realizacji wyznaczonych celów.

Zakończenie

Procesy integracyjne w Europie zaczęły się rozwijać dzięki inicjatywom polityków francuskich, którzy uważali, że jedynym rozwiązaniem zmniejszającym ryzyko konfliktów i wojen jest współpraca z Niemcami. Bezpośrednią przyczyną powstania pierwszej organizacji, która stworzyła możliwość urzeczywistnienia idei zjednoczenia Europy, była remilitaryzacja Niemiec. Mimo zaawansowanych prac nad projektem unii politycznej nie udało się francuskim federalistom tego planu zrealizować. Zdecydowanym przeciwnikiem Monnetowskiej wizji zjednoczenia Europy był Ch. de Gaulle, i to on, za pomocą kampanii politycznej, patriotycznych hasel sugerujących zamach na niepodległość Francji oraz przekonywania o słuszności założeń własnej koncepcji współpracy międzyrządowej i wzmocnienia pozycji Francji jako mocarstwa globalnego, doprowadził do porażki federalistów. Jednak nie miał możliwości spowolnienia współpracy mającej na celu przyspieszenie integracji rynkowej i przeciwdziałania podpisaniu traktatu o EWG.

Generał de Gaulle jako prezydent (1958–1969) nie był w stanie przeforsować własnych planów i zasad współpracy w Europie, jego ambicje polityczne dotyczące osiągnięcia przez Francję pozycji mocarstwa w globalnym układzie sił nie zostały spełnione. EWG sukcesem zakończyła I etap działalności (1958–1969), unia celna przyczyniła się do wzrostu wzajemnej wymiany handlowej i PKB. J. Monnet, kierujący Komitetem Stanów Zjednoczonych Europy, miał powody do satysfakcji i nie tracił wiary w słuszność i powodzenie swojej wizji „wspólnej Europy”. W planach integracji przygotowywanych pod kierunkiem Monneta pojawiały się propozycje, które znacznie wyprzedzały możliwości ich realizacji, jak w przypadku unii walutowej. W 1961 r. J. Monnet przedstawił sugestie dotyczące roli w rozwoju integracji wspólnej waluty, którą uważał nie tylko za

ważny instrument wzrostu obrotów handlowych *intra* EWG, lecz także czynnik i symbol jedności politycznej i społecznej [Barkin, Cox, 1998, s. 4–5]. Procesy integracji europejskiej rozwijają się zgodnie z metodą małych kroków Monneta, nawet długookresowa stagnacja w integracji rynkowej i nowy protekcjonizm (w latach 70.) nie spowodowały całkowitego zaniechania inicjatyw integracyjnych. To wtedy dzięki współpracy Francji i RFN, a zwłaszcza zaangażowaniu przywódców obu krajów, V. Giscarda d'Estaing i H. Schmidta, doszło do porozumienia w sprawie utworzenia Europejskiego Systemu Walutowego, który okazał się ważnym etapem w procesie dochodzenia do wspólnej waluty. Największe osiągnięcia w rozwoju integracji europejskiej przypadają na okres prezydentury F. Mitterranda i sprawowanie funkcji kanclerza przez H. Kohla. Zasadnicze przyspieszenie integracji rynkowej i walutowej nastąpiło w rezultacie wyjątkowej aktywności Mitterranda i Delorsa oraz ich efektywnej współpracy z kanclerzem RFN.

Oceniając politykę integracyjną Francji, można wskazać, że jej zasadniczy wpływ na zakres i dynamikę integracji wynikał początkowo z przesłanek politycznych, a od konferencji w Messynie (1955), wraz ze stopniowym osiąganiem kolejnych stadiów integracji, coraz bardziej liczyły się motywy ekonomiczne. Francuzi byli autorami bądź współautorami większości koncepcji i planów rozwoju integracji, których realizacja przebiegała sprawniej, jeśli odbywała się w atmosferze dobrego zrozumienia z przywódcami Niemiec, gdy obie strony potrafiły pogodzić interesy narodowe z priorytetami rozwoju Wspólnoty. Największe zasługi w kształtowaniu kierunków rozwoju integracji i realizacji podjętych zadań mają F. Mitterrand i jego bliski współpracownik J. Delors, najpierw jako minister finansów Francji, a następnie przewodniczący Komisji Wspólnot Europejskich. Warto podkreślić, że żaden z prezydentów Francji (nawet Mitterrand) nie przejawiał zainteresowania umacnianiem w EWG/UE struktur ponadnarodowych. Federalistyczny punkt widzenia w budowaniu „wspólnej Europy” prezentował J. Delors. W końcowej konkluzji nie można pominąć roli J. Monneta, który był federalistą pragmatykiem, stworzył podstawy rozwoju integracji europejskiej, aktywnie uczestniczył w pracach koncepcyjnych, podejmował inicjatywy wspierające realizację planów integracyjnych i oddziaływał na polityków swoim autorytetem.

Bibliografia

1. Balassa B., (1961), *The Theory of Economic Integration*, George Allen & Urwin LTD, London.
2. Barkin N., Cox A., (1998), *EMU Explained*, Kogan Page.
3. Booker Ch., North R., (2003), *The Great Deception. A Secret History of the European Union*, Continuum.
4. Cole A., (1994), *Francois Mitterrand: A Study In Political Leadership*, Routledge, New York.
5. Dinan D., (2004), *Europe Recast. History of European Union*, Palgrave Macmillan.
6. Dinan D., (2007), *Fifty Years of European Integration: A Remarkable Achievement*, “Fordham International Law Journal”, vol. 31, issue 5.
7. Dyson K., Featherstone K., (1999), *The Road to Maastricht. Negotiating Economic and Monetary Union*, Oxford University Press.
8. Eichengreen B. (ed.), (1995), *Europe's Postwar Recovery*, Cambridge University Press.
9. Eilstrup-Sangiovanni M., (2006), *Debates on European Integration*, Palgrave Macmillan, New York.

10. Gillingham J., (2003), *European Integration 1950–2003: Superstate or New Market Economy?*, Cambridge University Press.
11. Habermas J., Bofinger P., Nida-Rumelin J., (2012), *Einspruch gegen die Fassadendemokratie*, "Frankfurter Allgemeine Zeitung", no. 180, 4 August.
12. Killick J., (1997), *The United States and European Reconstruction 1945–1960*, Keele University Press.
13. Knapp A., Wright V., (2006), *The Government and Politics of France*, Routledge.
14. Konopacki S., (1998), *Funkcjonalistyczna koncepcja integracji politycznej Davida Mitrany'ego*, „Studia Europejskie” nr 2.
15. Lee J.-S., (1997), *Defining the National Interest: Domestic Sources of the French European Monetary Policy During the Mitterrand Era*, ECSA Fifth Biennial International Conference, Seattle, Washington, May 29–June 1.
16. Lynch F., (2004), *France and European Integration: from the Schuman Plan to Economic and Monetary Union*, Westminster Research, Cambridge University Press.
17. Mucha-Leszko B., (2007a), *Próby budowania wspólnej Europy w latach 40. XX wieku – koncepcje i inicjatywy*, [w:] Mucha-Leszko B. (red.), *50 lat Traktatów Rzymskich. Sukcesy i trudne realia integracji europejskiej*, Biuletyn Europejski, wydanie specjalne. Wyd. UMCS, Lublin.
18. Mucha-Leszko B., (2007b), *Strefa euro*, Wyd. UMCS, Lublin.
19. Parsons C., (2003), *A Certain Idea of Europe*, Cornell University Press.
20. Rosamond B., (2000), *Theories of European Integration*, Macmillan Press LTD, London.
21. Salmon T., Nicoll Sir W., (1997), *Building European Union. A Documentary, History and Analysis*, Manchester University Press, Manchester and New York (document 2, Richard Coundenhove-Kalergi, *Paneuropa* 1923).
22. Schmidt V.A., (1997), *The Untold Story: The Impact of European Integration on France in the Mitterrand-Chirac Era (1981–1997)*, ECSA Fifth Biennial International Conference, Seattle, Washington May 29–June 1.
23. Schwartz P., (2004), *The Euro as Politics*, Institute for Economics Affairs, London.
24. Tekin B.C., (2008), *France and European Integration; An Uneasy Relationship*, Istanbul Ticaret Universitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yil: 7 Sayı: 13 Bahar.
25. Urwin D.W., (1995), *The Community of Europe: a History of European Integration Since 1945*, Longman, London–New York.
26. Werner Report (1970), Report to the Council and the Commission on the realisation by stages of Economic and Monetary Union in the Community (Werner Report), Luxembourg, 8 October.

France's integration policy – motives, concepts and outcomes

The subject of this study is an evaluation of the French policy's influence on the European integration processes. It turns out that its fundamental impact on the degree and dynamics of integration was at first the result of political premises and since the Conference in Messina (1955) and with gradual attaining of higher integration stages the economic reasons have played more and more important role. The French were authors or coauthors of most concepts and plans of integration's development. Their realisations were more effective in the atmosphere of good understanding with German leaders when both sides were able to reconcile the national interests with the Community development's priorities. The greatest achievements in shaping directions of integration's development and carrying out tasks have F. Mitterrand and his close collaborator J. Delors. All France's presidents (even Mitterrand) were not interested in strengthening in EEC/EU of the supranational structures. The federal point of view in building "the common Europe" was presented by J. Delors. The most significant role was played by J. Monnet – pragmatic federalist – who created the basis of European integration's development, took an active part in conceptual works and supported realisations of plans, had a great influence through his considerable standing and international contacts.